

U OSVIT VUKOVARSKOG VLASTELINSTVA
Povijesni izvori (1726. – 1731.)

Nakladnik

Državni arhiv u Vukovaru

Sunakladnici

Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje

Institut za istraživanje migracija

Hrvatski državni arhiv

Muzej Slavonije

Gradski muzej Vukovar

U ime nakladnika

Petar Elez, prof.

U ime sunakladnika

Dr. sc. Marija Karbić

Dr. sc. Marina Perić Kaselj

Dr. sc. Dinko Čutura

Zdenka Predrijevac, dipl. ing. građ.

Ana Filipović, mag. art.

Glavni i odgovorni urednici

Petar Elez, prof.

Dr. sc. Sanja Lazanin

Dr. sc. Milan Vrbanus

Uredništvo

Petar Elez, prof.

Dr. sc. Marija Karbić

Ante Grubišić, prof.

Dr. sc. Dinko Čutura

Zdenka Predrijevac, dipl. ing. građ.

Ana Filipović, mag. art.

Recenzenti

Dr. sc. Darko Vitek

Dr. sc. Kristina Milković

Lektor

Dr. sc. Tomislav Čužić

Knjiga je nastala u sklopu projekta „380-01-02-23-42“ (*Izvori za povijest Istočne Hrvatske – IPIH*), koji financira Europska unija programom NextGenerationEU (Milan Vrbanus)

Knjiga je nastala u sklopu HRZZ-ova projekta „S(c)lavoni(j)a: ime, opseg i granični položaj u srednjem i ranom novom vijeku“ - SLAVNASCOF (IP-2020-02-3333) (Ante Grubišić)

Knjiga je nastala u sklopu znanstvenoistraživačkog projekta Instituta za istraživanje migracija „Hrvatska kao imigracijska zemlja: povijesne i suvremene perspektive“, koji financira Europska unija u okviru programa NextGenerationEU (1-2024/2027) (Sanja Lazanin)

Gradivo za povijest Vukovarsko-srijemske županije, knjiga XVI (Državni arhiv u Vukovaru, Vukovar)

ISBN

978-953-7980-37-5 (Državni arhiv u Vukovaru, Vukovar)

978-953-8102-46-2 (Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod)

978-953-6028-87-0 (Institut za istraživanje migracija, Zagreb)

978-953-8461-30-9 (Hrvatski državni arhiv, Zagreb)

978-953-8486-06-7 (Muzej Slavonije, Osijek)

978-953-7115-33-3 (Gradski muzej Vukovar, Vukovar)

CIP zapis dostupan je u računalnom katalogu Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek pod brojem 151118011

Knjiga je nastala potporom Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske i Vukovarsko-srijemske županije

Naslovnica

Grb obitelji Kueffstein (Gradski muzej Vukovar, KH AR 8)

U OSVIT VUKOVARSKOG VLASTELINSTVA

Povijesni izvori
(1726. – 1731.)

Priredivači:

Sanja LAZANIN
Milan VRBANUS
Ante GRUBIŠIĆ

Prijevod s latinskog jezika:

Irena GALIĆ BEŠKER

Prijevod s njemačkog jezika:

Sanja LAZANIN

Stručna redakcija latinskog prijevoda:

Maja MATASOVIĆ

Vukovar, 2024.

SADRŽAJ

1. PREDGOVOR	VII
2. POSTUPCI PRILIKOM PRIJEPISA IZVORA PISANIH NJEMAČKIM JEZIKOM	IX
3. POSTUPCI PRILIKOM PRIJEPISA IZVORA PISANIH LATINSKIM JEZIKOM	XI
4. KRATICE	XII
5. VUKOVARSKO PODRUČJE U OSVIT STVARANJA VLASTELINSTVA	XIII
5.1. OPĆE POLITIČKE I DRUŠTVENE PRILIKE U SLAVONIJI I NA VUKOVARSKOM PODRUČJU	XIII
5.2. NOVO UREĐENJE U SLAVONIJI I SRIJEMU	XIV
5.3. USPOSTAVA KOMORSKE UPRAVE NA VUKOVARSKOM PODRUČJU	XVI
5.4. TERITORIJALNE PROMJENE VUKOVARSKOGA KOMORSKOG OKRUGA I STVARANJE VLASTELINSTVA	XVIII
5.5. GOSPODARSKA SLIKA VUKOVARSKOG PODRUČJA PREMA KOMORSKIM IZVORIMA	XXI
5.6. VUKOVAR I VUKOVARSKO PODRUČJE U SVJETLU KOMORSKIH SMJERNICA ZA PROVIZORA	XXXIX
6. ZAKLJUČAK	XLIII
7. IZVORI I LITERATURA	XLV
7.1. Izvori	XLV
7.2. Literatura	XLV
POVIJESNI IZVORI	1
VUKOVARER INSTRUCTION – VUKOVARSKA INSTRUKCIJA	2
HERRSCHAFT VUCKOVAR – VUKOVARSKO VLASTELINSTVO	45
PRIMUS ACQUIRENS DOMINII VUCKOVAR – PRVI POSJEDNIK VUKOVARSKOG VLASTELINSTVA	46
LITTERAE DONATIONALES – DAROVNICA	50
KAUFFBRIEF ÜBER SOTTIN UND DOVARNICK – KUPOPRODAJNI UGOVOR ZA SOTIN I TOVARNIK	56
QUITTUNG – POTVRDA	58
CONSCRIPTIO ET AESTIMATIO DISTRICTUS VUKOVARIENSIS – POPIS I PROCJENA VUKOVARSKOG OKRUGA	60
CONSCRIPTIO ET AESTIMATIO PAGORUM IN ESSEKINENSI DISTRICTU – POPIS I PROCJENA SELA U OSJEČKOM OKRUGU	242
INSTALLATIONSDECRET ÜBER DIE HERRSCHAFT VUCKOVAR – ODLUKA O UVOĐENJU U POSJED VUKOVARSKOG VLASTELINSTVA	284

KAZALO OSOBA	301
KAZALO GEOGRAFSKIH POJMOVA	322
KAZALO POJMOVA	327
SAŽETAK	339
SUMMARY	341
ZUSAMMENFASSUNG	343

1. PREDGOVOR

Baveći se u svojim istraživanjima Vukovarom ili Vukovarskim vlastelinstvom, uočili smo dva tematski zanimljiva i opsežna dokumenta čiji sadržaj u dosadašnjim istraživanjima najčešće nije uziman u obzir niti je primjereno vrednovan, stoga ovom knjigom arhivske građe nastale u osvit Vukovarskog vlastelinstva nastojimo ispraviti taj propust. Ovdje objavljena građa stvorena je u razdoblju od 1726. do 1731. godine, pred kraj druge faze procesa dekameralizacije, odnosno procesa pretvaranja komorskih okruga u vlastelinstva.

Općenito, arhivska građa slavonskih vlastelinstava slabo je sačuvana, a Vukovarsko vlastelinstvo jedino je vlastelinstvo, uz Valpovačko, čiji je arhiv spašen, iako ne u cijelosti. Najvećim dijelom nedostaje najstarija građa koju je vlastelinstvo u trenutku formiranja naslijedilo od komorskog provizorata u Vukovaru kao i najstarija građa samog vlastelinstva, pa nam to, uz činjenicu kako nije sačuvana niti građa vukovarskog magistrata, pruža razlog više za objavljivanje ove građe. Odlučili smo je objaviti jer donosi brojne nove podatke i pruža uvid u rad komorskih službenika, odnosno djelovanje komorske uprave, kao i proces pretvorbe jednoga komorskog okruga u vlastelinstvo.

Izabrani dokumenti koje smo priredili za tisak čuvaju se u Hrvatskome državnom arhivu i Gradskom muzeju Vukovar. Primjerak Instrukcije vukovarskom provizoru i tridesetničaru Dässeru koji ovdje donosimo nalazi se u fondu *Slavonska generalkomanda* Hrvatskoga državnog arhiva (signatura HR-HDA-430, Opći spisi, kut. 1, 1726-3 (67)). Knjiga naslovljena *Herrschaft Vuckovar*, koja se čuva u Kulturno-historijskoj zbirci Gradskog muzeja Vukovar (Arhivalije, signatura KH AR 8), sastoji se od darovnice (*Litterae Donationales*), kupoprodajnog ugovora za Sotin i Tovarnik (*Kauff-Brief über Sottin und Dovarnick*), potvrde o isplati ugovorena iznosa za navedena mjesta (*Quittung über bezaltene Kauff-Schilling*), popisa i procjene Vukovarskog okruga iz 1727. (*Conscriptio et aestimatio districtus Vukovariensis*), popisa i procjene osam naselja Osječkog okruga iz 1728. (*Conscriptio et aestimatio introsertorum pagorum in Essekinensi Districtu intra Regnum Sclavoniae situatorum anno 1728.*) te instalacijskog dekreta (*Installations Decret über Herrschafft Vuckovar*), odnosno odluke o uvođenju u posjed novostvorenog vlastelinstva.

Tekst Instrukcije uvezan je koncem u meke crveno-zlatne korice na kojima je naljepnica s natpisom *Vukovarer Instruction*, iznad kojega je oznaka 1726 i N3, a ispod oznaka Nr 67 i 1–55. Ostali ovdje objavljeni dokumenti nalaze se u rukopisnoj knjizi *folio* veličine, luksuznoga kožnog uveza na kojem su zlatnom bojom utisnuti floralni motivi i natpis *HERRSCHAFT VUCKOVAR*. Na bogato ukrašenoj prvoj stranici u zlatnom okviru nalazi se natpis *PRIMUS ACQUIRENS DOMINII VUCKOVAR*. Ispod njega dominira grb obitelji Kueffstein izveden u boji akvarelom. Na dnu stranice je umjetnički oblikovana kartuša s punim naslovom grofa Johanna Ferdinanda von Kueffsteina, ispod koje je krupno napisana godina 1728. Na sljedećoj je stranici kaligrafskim stilom ispisan sadržaj knjige, koji čine prijepisi spomenutih dokumenata.

Osim popisa iz 1727./28., koji je, koliko nam je poznato, sačuvan jedino u Muzeju, drugi dokumenti iz knjige mogu se pronaći i u fondu Vukovarskog vlastelinstva Državnog arhiva u Vukovaru (HR-DAVU-561, kut. 1). Ti su dokumenti među najstarijim spisima koji se odnose na formiranje vlastelinstva. Stoga smo odabrali izvor iz Muzeja jer sadrži jedini sačuvani primjerak popisa budućega vlastelinstva te dokumente koje su i onovremeni prepisivači smatrali najvažnijima za njegova vlasnika i pravni status posjeda.

Službenici koji su sastavljali priređene dokumente nisu vodili računa toliko o stilu i razumljivosti rečenica na latinskom i njemačkom jeziku, koliko o važnosti prenošenja sadržaja i navođenja svih činjenica važnih za predmet. Razumijevanje takvih tekstova dodatno otežava kićeni stil pisanja koji je karakterističan za barokno razdoblje te konstrukcija izuzetno dugih i

kompleksnih rečenica. Stoga smo priredili kritičko izdanje toga arhivskog gradiva s unesenim ispravcima u prijepis priređenih dokumenata, nadopune gdje je to smisao prijevoda zahtijevao te koristili kratice koje upućuju na izvorni tekst dokumenta.

Imajući na umu da je riječ o službenim dokumentima s određenom pravnom snagom, koji kao takvi obično slijede formalizirane obrasce te se sastoje od dugih i često teško razumljivih rečenica, prijevodom se nastojalo sadržaj učiniti što razumljivijim, a pritom ipak zadržati izvorni smisao. U tom cilju priređivači su neke izuzetno dugačke rečenice izvornih dokumenata pri prijevodu pretvarali u veći broj manjih rečenica te mjestimice, gdje je to smisao zahtijevao, u zagrade umetali riječi koje originalni latinski i njemački tekstovi ne sadrže.

Namjera je ovog izdanja da priređeni izvori omoguće budućim istraživačima upoznavanje ne samo s djelovanjem komorske uprave na području Vukovarskog okruga, odnosno budućega Vukovarskog vlastelinstva, već i na području cijele Slavonije pod upravom Dvorske komore jer je komorska uprava radila po istim pravilima.

Istraživačima lokalne povijesti knjiga omogućava, pored upoznavanja procesa nastanka vlastelinstva, u ovom slučaju Vukovarskoga, i uvid u njegovo demografsko te gospodarsko stanje s kraja dvadesetih godina 18. stoljeća. Istraživačima upravne povijesti omogućit će upoznavanje s djelovanjem uprave i u drugim dijelovima komorske Slavonije, za koje nije sačuvano arhivsko gradivo.

Zahvaljujemo Hrvatskomu državnom arhivu u Zagrebu i Gradskom muzeju Vukovar što su nam dopustili objavu priređenih dokumenata kao i Državnom arhivu u Vukovaru te Hrvatskom institutu za povijest – Podružnici za povijest Slavonije, Srijema i Baranje u Slavonskom Brodu za preuzimanje financiranja objave. Isto tako zahvalnost dugujemo Ministarstvu kulture i medija te Vukovarsko-srijemskoj županiji na financijskoj potpori.

Priređivači

Tehnički urednik
Domagoj Maratović

Likovna oprema
Krešendo, Osijek

Tisak
Kerschoffset d.o.o.
za grafičku djelatnost i nakladništvo

Naklada
400

Tiskano u 2025.